

BETEKENIS, OPKOMST EN ONDERGANG VAN DE BOEKENBEURS

Ze ontstond ooit, 90 jaar geleden, tegen de achtergrond van de Vlaamse ontvoogding en bereikte op haar toppunt ruim 180.000 mensen: de Boekenbeurs in Antwerpen. Anno 2022 bestaat deze enorme promotiecampagne voor het boek niet meer. Corona gaf de doodsteek, maar de neergang was al langer bezig. Wat ging er mis? Peter Thoelen, actief in het boekenvak, dook in de geschiedenis, bezocht de Boekenbeurs-alternatieven in 2021 en weegt de kansen van een heropstart.

PETER THOELEN

November 2017: op de Boekenbeurs in Antwerpen leg ik als directeur van de Groep Algemene Uitgevers (GAU) aan Nederlandse uitgevers uit wat de betekenis van de Vlaamse Boekenbeurs is. Ze komen er elk jaar naartoe, maar ze blijven het vreemd vinden. De uitgangsvraag: waarom betalen honderdvijftigduizend mensen al meer dan tachtig jaar elk jaar opnieuw tien euro toegangsgeld (en te veel geld voor broodjes en drank) om daarmee tussen massa's volk boeken te kopen tegen boekhandelsprijzen?

Affiche van de laatste Boekenbeurs-editie die fysiek plaatsvond (2019). Thema: *Wereldhaven voor boeken* © Unsplash

De voorgaande zin moest natuurlijk vooral de aandacht trekken, dus enige nuance is op z'n plaats: die 150.000 bezoekers haalde de Boekenbeurs in haar betere jaren. En die tien euro was vroeger een ander bedrag. De rest van de zin klopte echter helemaal. Ook dat van die broodjes, maar dat is op elke grote beurs zo.

Mijn besluit was: de Boekenbeurs is de leukste, grootste, efficiëntste, zichtbaarste, langstlopende, meest alomvattende en gezinsvriendelijke collectieve propagandacampagne voor alle boekgenres in Vlaanderen. Een wat gewrongen reclamezin, op maat van de presentatie gesmeed. Intellectuele boekenfijnproevers zullen het bijvoorbeeld niet eens zijn met de bewering dat de Boekenbeurs “leuk”

De Boekenbeurs in 2017 © Wikimedia Commons

was; rustig op ontdekking gaan in de boekhandel is meer hun meug. Dat neemt niet weg dat de Boekenbeurs in het collectieve geheugen gegrift staat als een cultureel familiefeest, dat in vele gezinnen van generatie op generatie doorgegeven werd. Zowat een derde van de bezoekers kwam jaarlijks terug. Leesbevordering en leesplezier voor alle lagen van de bevolking, klasbezoeken en het bereiken van kinderen waren van in het prille begin een erezaak voor de organisatoren van de Boekenbeurs.

Vanuit de boekenmarkt bekeken was er geen enkele campagne, collectief of vanuit een bedrijf, die zoveel zichtbaarheid en media-aandacht voor het boek genereerde als de Boekenbeurs. Tijdens de tien- tot twaalfdaagse beurs berichtten alleen al de Vlaamse tv-zenders VRT en VTM bijna dagelijks over boeken en boekgerelateerde bekende mensen; in primetime, in de nieuwsuitzendingen en in vele andere programma's op radio en tv. De Boekenbeurs in 2017 ontving 235 geregistreeerde journalisten (waaronder 11 uit Nederland) en 39 geregistreeerde cameraploegen. Dagelijks waren er live radio-uitzendingen vanop de Boekenbeurs, de VRT richtte er een permanente studio in. De beurs was jarenlang zo onontkoombaar dat er mediadeals met alle Vlaamse kranten waren.

UNIEK CONCEPT

De Boekenbeurs zoals we die in Vlaanderen kenden, is erg zeldzaam in die vorm. De grote buitenlandse of internationale beurzen zijn professionele beurzen waar vooral uitgevers publicatierechten aan elkaar verkopen. De particuliere boekenkoper heeft er weinig te zoeken.

Op de Antwerpse Boekenbeurs verkochten uitgevers niet aan elkaar, maar aan de lezer. Met andere woorden: de producent verkocht rechtstreeks aan de eindklant en passeerde zo het geëigende distributiekanaal, de boekhandel. Dat was extra winst voor de uitgever – zeker bij een vaste of gereguleerde boekenprijs – en winstderving voor de boekhandel. Dat laatste klopt weliswaar niet helemaal, maar zo voelden de boekhandelaars het wel aan. Het bleef in ieder geval een zwaarwichtig dispuut in de Vlaamse boekensector – en dat al sinds het interbellum. In Nederland, met zijn vele boekhandels en grotere boekenverkoop, zou zo'n beurs niet getolereerd worden. De boekhandel heeft er historisch een veel sterkere positie dan in Vlaanderen. Zo was er al er een Nederlandse boekhandelsfederatie in 1815.

De Boekenbeurs was ook uniek vanwege haar omvang. Het was de derde grootste beurs in België, na Batibouw en het Autosalon. Dat zijn trouwens beurzen die zich tot alle Belgen richten, terwijl de Boekenbeurs bijna uitsluitend Vlaanderen bediende. De Franstalige pendant in Brussel, Foire du Livre, had tot voor kort de helft van de bezoekers van de Boekenbeurs.

MORELE PLICHT

De Boekenbeurs in Antwerpen was één van de oudste in Europa. In de negentiende eeuw, bij de opstanding van de Vlaamse literatuur, was Antwerpen het centrum van heel wat boekenactiviteit en onder meer thuisbasis van Hendrik Conscience (1812-1883) die, aldus de literaire geschiedschrijving, van aanzienlijke betekenis was voor het beginnende leesplezier van veel jonge Vlamingen. In Consciences tijd verkochten weinig boekhandels Nederlandstalige titels. De meeste hadden vooral of uitsluitend Franstalige boeken.

Ondanks verschillende oproepen in de loop van de negentiende eeuw om de boekensector in Vlaanderen te doen samenwerken, gebeurde dat pas meer dan honderd jaar na de voorbeelden uit Nederland. De eerste Vlaamse belangenvereniging in de boekensector was de Vereniging van Vlaamse Letterkundigen (VVL, opgericht in 1907). Die speelde een rol in de oprichting van de VBVB, de Vereeniging ter Bevordering van het Vlaamsche Boekwezen in 1929. In 2001 werd de VBVB gemoderniseerd tot Boek.be. Van in het begin tot bij het faillissement van Boek.be in juli 2021 was de vereniging de belangenbehartiger van uitgevers, boekhandelaars en importeurs. En van in het begin tot aan het einde zorgden de verschillende belangen van die doelgroepen voor wrijvingen.

Het ontstaan van een zelfbewuste Vlaamse boekensector speelde zich af tegen de achtergrond van de Vlaamse ontvoogding, waarin Vlaamse auteurs en de boekensector een trekkende rol speelden. Het ging om het opeisen van een eigen plek naast de overheersende Franstalige bourgeoisie in België en het recht om de eigen taal te spreken, te lezen en er universitair onderwijs in te krijgen. Maar ook om een eigen plek voor Vlaamse auteurs, uitgevers en boekhandels, onafhankelijk van Nederlandse bedrijven. Woorden als “volksverheffing”, “ontvoogding van het Vlaamse volk” en “Vlaamse cultuur” waren schering en inslag.

Marieke Lucas Rijneveld én Suske & Wiske tijdens *Boektopia* in Kortrijk (najaar 2021), een van de Boekenbeurs-alternatieven, goed voor 11.000 bezoekers © Boektopia / Jonas Verbeke

Kort na haar oprichting in 1929 organiseerde de VBVB de eerste Week van het Vlaamsche Boek, inclusief radio-uitzendingen met auteurs. In 1932 volgde, als onderdeel van de Week van het Vlaamsche Boek, de eerste Boekenbeurs, in de Stadsfeestzaal in Antwerpen. Het doel was duidelijk: de Vlaming had de morele plicht om Vlaamse uitgevers, schrijvers en boekhandels te ondersteunen door boeken te kopen.

De Boekenbeurs ging over het zichtbaar maken van boeken, uitgevers en schrijvers. Dat was in 1932 ruim omkaderd met een schilderijtentoonstelling van Felix Timmermans, een feestavond, voordrachten, schoolbezoeken en zelfs een kindernamiddag met poppenkast. De eerste signeersessie dateert van 1935. En ja: ook toen al kwamen mensen voor jeugdboeken, kookboeken en dergelijke – herkenbaar voor de eenentwintigste-eeuwse Boekenbeursbezoeker.

EVOLUTIE

Omdat men Vlamingen uit alle sociale klassen tot lezen en boeken kopen wilde brengen, was de Boekenbeurs oorspronkelijk gratis. Iedereen kon er rondslechteren en later eventueel in de boekhandel een boek halen. In 1958 besliste de VBVB schoorvoetend om één frank toegangsgeld te vragen om de kosten voor de organisatie enigszins te vergoeden. Het toegangsgeld werd later nog verscheidene keren verhoogd en werd in de laatste jaren van de Boekenbeurs een nogal loze discussie.

De Boekenbeurs vond tijdens de oorlogsjaren nog plaats tot in 1942, zij het met perikelen rond het ophangen van een Hitlerportret door een aantal standhouders. Vlak na de oorlog ging de zorg van de VBVB uit naar prioritaire dienstverlening: bedeling van papier, brandstof en andere gerantsoeneerde goederen. Vanaf 1947 leefde de Boekenbeurs weer op.

In 1953, het eerste jaar van de televisie-uitzendingen in België, stonden er meteen camera's op de Boekenbeurs. In de jaren 1960, 1970 en later nam de persbelangstelling hand over hand toe. In de jaren 1990 sloot VBVB structurele partnerships af met radio, tv en de geschreven pers. Zo zond de toenmalige BRTN in 1992 het hele openingsfeest van de Boekenbeurs live uit. In 2003 werd voor het eerst een hele radiostudio op de Boekenbeurs gebouwd, van waaruit alle VRT-zenders uitzonden.

Cultuur werd steeds meer “gedemocratiseerd”, dus mikte de Boekenbeurs nog meer op “de massa”. Men was er zich van bewust, en de Boekenbeurs werd daar expliciet voor ingezet, dat de beurs ook mensen lokte die nooit over de drempel van een boekenwinkel zouden stappen. Andere Boekenbeursbezoekers gingen in de maanden na de beurs in de boekhandel of in de bibliotheek op zoek naar titels die ze op de beurs ontdekt hadden. Ook minder bekende auteurs en kleinere uitgevers kregen dankzij de Boekenbeurs meer zichtbaarheid.

In 1971 verhuisde de Boekenbeurs noodgedwongen naar het Bouwcentrum (nu Antwerp Expo). Niet iedereen was het daar indertijd mee eens. Toch telde de Boekenbeurs dat jaar een recordaantal bezoekers: 85.000. Een goede gok dus, ook al omdat er al sinds 1951 geklaagd werd over plaatsgebrek in de Stadsfeestzaal. Sindsdien bleef de Antwerp Expo de vaste locatie van de beurs, hoewel men soms fantaseerde over Gent of Brussel.

KERMIS

Er kwam heel wat kritiek op de Boekenbeurs. Niet alleen door de boekhandels vanwege het vermeende omzetverlies, maar ook vanuit de boeken- en lezerselite. Daar werd de beurs vaak afgeschilderd als een grote kermis waarin de media-aandacht te veel getrokken werd door nutteloze leutigheden en BV's zoals concurrerende tv-koks, K3 (een aanschuifrij tot buiten!), tv-gezichten zoals seksuologe Goedele Liekens en sekswerker Hot Marijke. De goede literatuur zou te veel ondergesneeuwd zijn op de volkse Boekenbeurs. Dat klopt niet helemaal: naast bekende gezichten, hobbyboeken en populaire romans was De Literatuur altijd ruim voorradig op de Boekenbeurs. Uitgevers toonden elk jaar hun hele aanbod. En de organisatoren zorgden wel degelijk ook voor interviews met de “betere schrijvers” en voor intellectuele debatten.

Ondanks de kritiek erkent de literaire elite de waarde van de Boekenbeurs overigens wel. In 2018 ondervroeg ik in opdracht van Vlaams Fonds voor de Letteren (nu Literatuur Vlaanderen) zesentwintig “bevoorrechte getuigen”, waarvan dertien uit literaire organisaties en dertien uit de commerciële boekensector en de boekenjournalistiek. Volgens hen waren de belangrijkste literaire manifestaties/organisaties in volgorde: 1) Passa Porta (en het Passa Porta Festival), 2) de Boekenbeurs, 3) Behoud

Omdat men Vlamingen uit alle sociale klassen wilde bereiken, was de Boekenbeurs oorspronkelijk gratis

de Begeerte (en Saint-Amour) en 4) het Kunstenfestival Watou. Opvallend is dat de vertegenwoordigers van de literaire organisaties de Boekenbeurs ex aequo met Passa Porta op de eerste plaats zetten. Dat is zelfs een hogere appreciatie dan bij de uitgevers en boekhandelaars. De waarde van de beurs als bijzonder zichtbaar uithangbord van boeken en het in contact brengen van een breed publiek met auteurs en alle boekgenres werd dus breed aanvaard.

DE TELOORGANG

De Boekenbeurs heeft in 2020 en 2021 niet meer plaatsgevonden vanwege de coronalockdowns. Organisator Boek.be ging failliet. De Boekenbeurs was haar voornaamste bestaansreden en inkomstenbron.

In realiteit was de teloorgang al langer bezig. De lockdowns gaven de genadeslag, maar de bezoekerscijfers van de Boekenbeurs gingen al een aantal jaar continu achteruit. Dat zal deels te maken hebben met het feit dat het klassieke beursconcept minder interessant geworden is in tijden waarin het internet ons zo veel informatie aanreikt. Maar dan zou ook het Autosalon minder bezoekers moeten krijgen, en dat was niet het geval, tot aan de corona-uitbraak.

Wat was er dan aan de hand? Zoals z'n voorloper VBVB verenigde Boek.be de uitgevers- en boekhandelsfederaties. In de loop der jaren ontwikkelde Boek.be een eigen dynamiek waardoor, naast de Boekenbeurs, nog andere projecten, campagnes en acties ontwikkeld werden. Meer personeel kwam aan boord. Sommige vooraanstaande leden van de subfederaties vonden het niet in hun belang wat Boek.be allemaal deed. Bovendien werkten de uitgevers van wetenschappelijke en schoolboeken in een ander netwerk en een andere markt dan de overige uitgevers. Men koos ervoor om de subfederaties van uitgevers en boekhandelaars te laten bepalen wat Boek.be zou moeten doen.

De medewerkers van Boek.be bleven een trouw en samenhangend team en toverden het ene idee na het andere uit hun hoed. Maar altijd waren er wel zwaarwichtige leden uit één of meer van de raden van bestuur die met de hakken in het zand gingen staan of voor eigen profijt gingen lopen met de ideeën die door Boek.be gelanceerd werden.

Op 27 november 2014 sloeg journalist Jan Stevens op zijn weblog al de nagel op de kop: "Iedereen blijft op de vlakte. De leden van de raad van bestuur verliezen daardoor hun rol van 'bestuurder' uit het oog, verdedigen hun eigen dada's en hebben geen oog voor de gedeelde belangen van het boekenvak (...). In de raad van bestuur van Boek.be primeert het eigenbelang, waardoor er zeer vaak niets wordt beslist."

Het klopte als een bus, hoewel er natuurlijk ook bestuurders waren die het algemeen belang wél voor ogen hadden. Uit de praktijk is gebleken dat ze een minderheid vormden, of in elk geval hun visie niet konden doordrukken.

Bij Boek.be en haar deelorganisaties leefde ook al langer het idee om het over een andere, frisse en meer eigentijdse boeg te gooien. Onder meer door de Boekenbeurs niet langer op te delen in aparte stands en eilanden van uitgevers, maar om de indeling bijvoorbeeld thematisch aan te pakken en het aspect “beleving” nog centraler te stellen. Maar ten eerste stond de Boekenbeurs zoals ze was al vol van beleving – te vol volgens sceptici. Ten tweede is de hype rond “beleving” intussen in het algemeen wel erg uitgehold. Hoewel herhaaldelijk te horen was dat de Boekenbeurs volkomen gereorganiseerd zou worden, is dat er nooit echt van gekomen.

Tot overmaat van ramp stapte de Vereniging van Vlaamse Boekverkopers (VVB) uit ontevredenheid in het najaar van 2020 uit Boek.be. Kort daarna vervelde ze tot Boekhandels Vlaanderen en ging op eigen kracht verder.

“Geen enkele kandidaat brengt overnamebod op de Boekenbeurs uit”, berichtte de VRT ten slotte op 2 april 2021, hoewel er zich drieëntwintig kandidaten hadden aangemeld. Volgens *De Tijd* van 18 juni 2021 was er een bod van 4.500 euro, maar dat werd afgekeurd door de gerechtsmandataris: het bod ging over een te beperkt deel van de activiteiten en de overgebleven acht medewerkers werden er niet in meegenomen.

De gestage afbraak van Boek.be, haar onaangekondigde maar voorspelbare ondergang en de rol van de verschillende raden van bestuur en enkele topfiguren daarin, is een verhaal dat nog geschreven moet worden. Maar iedereen wist: zonder Boekenbeurs is Boek.be ten dode opgeschreven.

NOODGREEP IN 2020

Koortsachtig zochten de organisatoren naar alternatieven. Dat was nog niet zo eenvoudig. Door de financiële kater van Boek.be waren een aantal medewerkers ontslagen, anderen stapten op. Nieuwe mensen kwamen aan het roer, maar kregen weinig ademruimte vanwege de raden van bestuur en door geldgebrek. Uiteindelijk kwam er een overeenkomst met de VRT, waarbij radiopresentator Tom De Cock in de zogeheten *Boekenmarathon 378* binnen- en buitenlandse auteurs zou interviewen tussen 1 en 11 november, de traditionele Boekenbeursperiode. Gezien de omstandigheden was dat het beste wat er kon gebeuren.

Volgens de VRT vonden 50.000 bezoekers hun weg naar de video-interviews op de website VRT NU, goed voor meer dan 80.000 bekeken video's en 86 uur aan interviews. Dat werd versterkt door de VRT-boekenwebsite *Lang Zullen We Lezen*, die mede door de samenwerking rond de Boekenbeurs uitgroeide tot een bijzonder interessante informatiebron, zij het in de eerste plaats voor de “echte” boekenliefhebber. Deze boeiende website bereikt echter niet de meer dan honderdduizend mensen die de verplaatsing naar de Boekenbeurs maakten.

Op het Antwerpse Lees! Het Boekenfestival kwamen in de herfst van 2021 34.000 bezoekers af © Lees!

GEMENGD ONTHAALE ALTERNATIEVEN IN 2021

Er waren in 2021 heel wat lokale alternatieven voor de Boekenbeurs, maar het Kortrijkse *Boektopia* en *Lees!* in Antwerpen kregen de meeste media-aandacht als mogelijke opvolger van de Boekenbeurs. In Kortrijk sloegen een aantal grotere uitgevers uit de raad van bestuur van GAU (Groep Algemene Uitgevers) de handen in elkaar en verzamelden nog een paar andere uitgevers. In Antwerpen hees Easy Fairs, de beheerder van Antwerp Expo, Geert Briers aan boord, die bij Boek.be jarenlange ervaring opgedaan had in de organisatie van de Boekenbeurs.

Ik bezocht beide beurzen en sprak er met bezoekers, auteurs en standhouders. Op beide beurzen verdween het boekenaanbod in het niets in vergelijking met het totaalaanbod op de Boekenbeurs. Vooral in Kortrijk viel dat erg tegen: het aanbod was vergelijkbaar met een modale Standaard Boekhandel, op een verkoopstand die uitgbaat werd door de Kortrijkse boekhandel Theoria. Bovendien was de grote blikvanger op *Boektopia* een halve zaal met -springkastelen en kinderanimatie rond familiestrips. Niets mis met een kinderaanbod, maar kinderen naar boeken krijgen lukt vast niet zo goed als je ze afleidt naar een speeltuin op een boekenbeurs. Wat dat betreft, deed *Lees!* het beter, waar de Mechelse kinderboekhandel Pardoes instond voor de verkoop van kinderboeken en z'n succesvolle formules van de Boekenbeurs herhaalde op grotere schaal, inclusief signeursessies door Geronimo Stilton. De plek voor signeursessies lag op *Boektopia* wat verscholen, letterlijk om de hoek van de boekenwinkel. Op *Lees!* waren de auteurs zo mogelijk nog minder zichtbaar.

De commentaren van bezoekers, auteurs en standhouders waren gemengd. Aan de ene kant waren er mensen die de Boekenbeurs te druk en te massaal vonden of er

Dat niemand de Boekenbeurs heeft overgenomen was voorspelbaar, maar ook spijtig

nooit naartoe gingen. Zij waren tevreden met een regionaal alternatief zoals *Boektopia* of *Lees!*, die heel wat rustiger waren dan de Boekenbeurs. Sommigen waren vooral blij dat er toch nog een boekenevenement was in coronatijden. Anderen waren bijzonder ontevreden over het magere boekenaanbod, op beide beurzen, of ze misten de sfeer van de Boekenbeurs. Een aantal standhouders op *Lees!* gaf de beurs een kans voor de komende jaren, andere waren niet te spreken over het gebrek aan volk. Sommigen hadden commentaar op de gebrekkige manier waarop de leden van de Groep Algemene Uitgevers betrokken werden bij *Boektopia*.

Woordvoerders uit de boekhandelssector vonden het vooral positief dat zowel *Boektopia* als *Lees!* korte metten gemaakt hebben met een oud zeer: dat de uitgevers op de Boekenbeurs de winsten van de boekhandel rechtstreeks afroonden. Op beide beurzen verliep de verkoop via boekhandels. Ook interessant: beide beurzen namen de formule *Boekenmarathon* (op *Lees!* onder de naam *Boekathon*) over van de gemankeerde Boekenbeurs in 2020.

EN IN 2022?

Boektopia en *Lees!* ontvingen respectievelijk 11.000 en 24.000 bezoekers, samen 35.000. Dat is lang niet het aantal dat de Boekenbeurs bereikte, maar voor beginnende en vooralsnog regionale boekenbeurzen is het zeker niet slecht.

In het Vlaams Parlement werd de minister een paar keer geïnterpelleerd over de Boekenbeurskwestie. Uit vragen van oppositieleiden van verschillende strekkingen bleek de wens om de oude “grote” Boekenbeurs in één of andere vorm nieuw leven in te blazen en de versnippering te stoppen.

Het kabinet van minister-president Jan Jambon nam intussen een initiatief om opnieuw te komen tot één grote Boekenbeurs voor Vlaanderen. Via het Boeken-Overleg, waarin de hele sector vertegenwoordigd is, wordt daaraan gewerkt. Joachim Pohlmann, kabinetschef Cultuur van minister Jambon: “Wij hebben er inderdaad voor geijverd om de verschillende evenementen te laten samenwerken. Voor 2022 staan er overigens nog meer initiatieven op stapel. Enkel indien er een samenwerking zou zijn, kunnen we zo’n initiatief ook financieel ondersteunen. Het kan dan gaan over één evenement, of over de afstemming van evenementen op verschillende plaatsen, met bijvoorbeeld een gezamenlijke communicatiecampagne. Maar als overheid kunnen we niet tussenkomen indien de private initiatieven elk hun eigen weg gaan.”

Heeft dat kans om te slagen of is de Boekenbeurs als massamanifestatie definitief begraven? Bij een aantal uitgevers hoor je alvast dat ze de Boekenbeurs in 2020 eigen-

lijk niet gemist hebben als het gaat om boekenverkoop en omzet. Mogelijk was er wat minder omzet, maar dat woog niet op tegen de tijd en de kosten van de Boekenbeurs.

Dat niemand de Boekenbeurs zoals ze was zou overnemen was voorspelbaar. Beeld je in: je betaalt veel geld voor de naam van een evenement dat al een decennium lang jaarlijks minder bezoekers trekt. Je moet ook het personeel overnemen en dat zijn meer mensen dan je nodig hebt. Misschien moet je ook het “Boekenbeursreglement” overnemen? Dat was een draak van een reglementenboek vol checks-and-balances die uitgevers onder elkaar en met boekhandels gedurende jaren hadden gewikt, gewogen en aangepast. Stel dat je 70.000 bezoekers ontvangt, dan zijn medelijden of hoon je deel: je hebt de oude Boekenbeurs qua bezoekersaantal nog niet eens benaderd... Als je daarentegen je eigen beurs opstart, zonder schoonmoederlijke reglementen en met het strikt noodzakelijke personeel en je trekt daarmee 25.000 bezoekers, dan spreekt iedereen over een succes.

Dat niemand de Boekenbeurs heeft overgenomen was voorspelbaar, maar ook spijtig. Zullen alle betrokkenen de handen in elkaar slaan, over de muren heen kijken, hun eigen profilering overstijgen en opnieuw komen tot een Boekenbeurs die 150.000 bezoekers kan aanspreken en die aansluit bij de doelstelling van de eerste Boekenbeurs: zo veel mogelijk mensen naar zo veel mogelijk boeken leiden en leesplezier promoten? Of komt er een regionaal verspreide maar gezamenlijke boekencampagne met het gewicht van de Boekenbeurs? Komt er een herrijzenis van een Boek.be-achtige organisatie die de Vlaamse boekensector opstuwt en die tevens het kenniscentrum zou kunnen zijn dat Boek.be nooit is mogen worden?

Dat zou bestuurders vergen die de blik van de eigen navel afwenden en voldoende durven te investeren in een gezamenlijk project om daar, ondanks onderlinge concurrentie, samen beter van te worden. Het is in het wantrouwe Vlaanderen blijkbaar niet vanzelfsprekend, maar het moet mogelijk zijn: de Nederlanders doen het al eeuwen. Bij het ter perse gaan was er nog geen sprake van samenwerking tussen *Boektopia* en *Lees!*. Dat laatste initiatief krijgt wel steun van de stad Antwerpen, die van november een Boekenmaand wil maken.

Zelf was ik alleen om professionele redenen een Boekenbeursbezoeker. Toch hoop ik dat het allemaal terugkomt: het bereik, de sfeer en het alomvattende bruisen van de Boekenbeurs. Maar zoals de kaarten nu liggen, ben ik daar een beetje sceptisch over.

**LEES MEER OP:
DE-LAGE-LANDEN.COM/LITERATUUR**

- De column van Thomas Heerma van Voss
- Recensies van: Ilja Leonard Pfeijffer, Katrien Scheir, Donald Niedekker, Peter Middendorp, Pauline de Bok
- Stichtdichter Dimitri Antonissen en Dichter des Vaderlands Mustafa Kör